

Kontroll av borrhövar i kv. Fabrikören 3, Mariefred

Förundersökning i form av kontroll av borrhövar

Fornlämning Mariefred 21:1
Fabrikören 3 med närområde
Mariefreds socken
Strängnäs kommun
Södermanland

Ulf Alström

Innehåll

Sammanfattning.....	1
Inledning.....	2
Syftet med förundersökningen.....	2
Undersökningsresultat.....	2
Referenser.....	6
Kart- och arkivmaterial.....	6
Muntlig uppgift.....	6
Tekniska och administrativa uppgifter.....	6
Kartfigur.....	7

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen
Stora gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
Fax: 021-14 52 20
E-post: info@kmmmd.se

© Kulturmiljövård Mälardalen 2010

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/01407.

ISSN: 1653-7408
ISBN: 978-91-7453-038-4

Västerås 2010.

Sammanfattning

I samband med en sedimentprovtagning på fastigheten Fabrikören 3 i Mariefred har Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen utfört en arkeologisk förundersökning i form av en kontroll av borrhålen vad gäller kulturlager på platsen.

De sammanlagt 8 borrhålen gav ett skiftande resultat men bedömningen blir att inga äldre kulturlager fanns i området, vilket kan bero på att platsen är och har varit ganska vattensjuk.

De två sedimentproverna som togs i Mälaren utanför Fabrikören 3 innehöll ävja samt postglacial lera.

Inledning

Med anledning av att Strängnäs kommun tilldelats statliga medel för en MIFO fas 2-undersökning (sedimentprovtagning) av fastigheten Fabrikören 3 i Mariefred (figur 7,8) med närområde har Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen utfört en förundersökning i form av en kontroll av borrhövrer. På fastigheten har det tidigare funnits en kemisk industri, färgtillverkning, metallindustri med tillhörande ytbehandling, gjuteri samt en verkstad.

Den arkeologiska förundersökningen genomfördes i samband med att personal från Geosigma AB i Stockholm genomförde borrhövrarna.

Arbetet beställdes av Strängnäs kommun och genomfördes 2010-06-30 inför ett beslut som togs av Länsstyrelsen i Södermanlands län 2010-07-01 (dnr:431-1747-2010).

Syftet med förundersökningen

Syftet med förundersökningen var att klargöra om kulturlager finns inom berörda borrhövrerområde. I detalj innebar det att eventuella kulturlager som togs upp med skruvborr skulle karaktäriseras och om möjligt dateras utifrån de fynd som eventuellt kunde följa med skruvborren.

Metod

Den arkeologiska undersökningen var bunden till Geosigas undersökning. Det innebar att borrhövrer och borrhövrerdiameter styrde den arkeologiska kontrollen av borrhövrerna.

Borren som användes var av skruvborrstyp vilket betyder att jordlagren sitter kvar i borren när den dras upp. Därför kan man utifrån jordprovet dokumentera en tillförlitlig frekvens av innehållet stratigrafiskt.

De olika lager som avtecknade sig i skruvborren ritades i profil och mättes in manuellt (figur 1,3).

Borrhövrerna var cirka 0,1–0,15 m i diameter. Borrhövrerens djup skiftade från 1,1 till 1,6 m djup där blålera vidtog.

Vid provtagningen ute i Mälaren användes en s.k. ryssborr, dvs vad arkeologer kallar jordsond. Diametern på dessa prov är därmed inte mer än 0,05 m i diameter

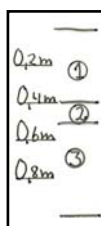
Undersökningsresultat

Borrproverna benämndes från J1 till J5 samt GV6 till GV8 (figur 7). Dessutom togs 2 prover från Mälarens bottensediment i hamnområdet utanför Fabrikören 3.

Här följer en genomgång av innehållet i de olika borrproverna.

Borrprov J1. Borrprovet var redan utfört när antikvarisk kontrollant anlände.

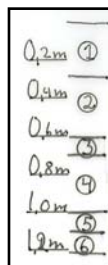
Borrprov J2. I borrprov J2 dokumenterades 3 lager nämligen matjord, kulturlager med tegel och kolbitar samt ren blålera.

Figur 1. Lagerföljd i borrprov J2. 1. Matjordslager, 2. Kulturlager med tegel och kolfragment, 3. Ren blålera. (Skala 1:40).

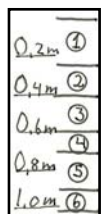
Borrprov J3. I borrprov J3 dokumenterades endast 1 lager som bestod av en utfyllnad av grus, jord och lera.

Borrprov J4. I borrprov J4 dokumenterades 6 lager. Överst fanns ett lager med grusig jord. Därefter kom ett omrört kulturlager som innehöll brännolja. Lager 3 bestod av ett torvliknande material. I lager fyra som kan beskrivas som brun kulturjord påträffades rester av trasor samt brännolja. Lager 5 som låg ovan den rena leran (lager 6) bestod av ett träflislager. Flislagret kan karakteriseras som färskt och bör därför dateras till sen tid. Lager 3–5 var fuktiga.

Figur 2. Lagerföljd i borrprov J4. 1. Grusig jord, 2. Omrört kulturlager med brännolja, 3. Torv(?), 4. Brun kulturjord med trasor och brännolja, 5. Träflislager, 6. Ren lera. (Skala 1:40).

Borrprov J5. I borrprov J5 dokumenterades 6 lager. De två översta bestod av grusig sand. Därefter kom ett svart jordigt kulturlager. Lager fyra hade en röd och blåaktig nyans (färgrester?) med en hel del tygrester. Lager 5 bestod av ett brunt jord- och gruslager. Det nedersta lagret ovan den rena blåleran bestod av ett träflislager av färskt sentida spånor.

Figur 3. Lagerföljd i borrprov J5. 1. Grå grusig sand, 2. Gul grusig sand, 3. Svart jordigt kulturlager, 4. Lager med röda och blå nyanser med tygrester, 5. Brunt jord- och gruslager, 6. Träflislager. (Skala 1:40).

Borrprov GV6. GV6 borrades intill en husvägg. Det översta lagret bestod av grus och jord. Därefter kom en våt kladdig ren lera. På 1,4 m djup i den rena leran kom en naturlig torrvavlagring

Borrprov GV7. Det översta lagret som var 0,3 m tjockt bestod av matjord. Därefter kom fuktig ren blålera och inträngande vatten.

Borrprov GV8. Det översta lagret som var 0,4 m tjockt bestod av matjord. Därefter kom fuktig ren blålera.

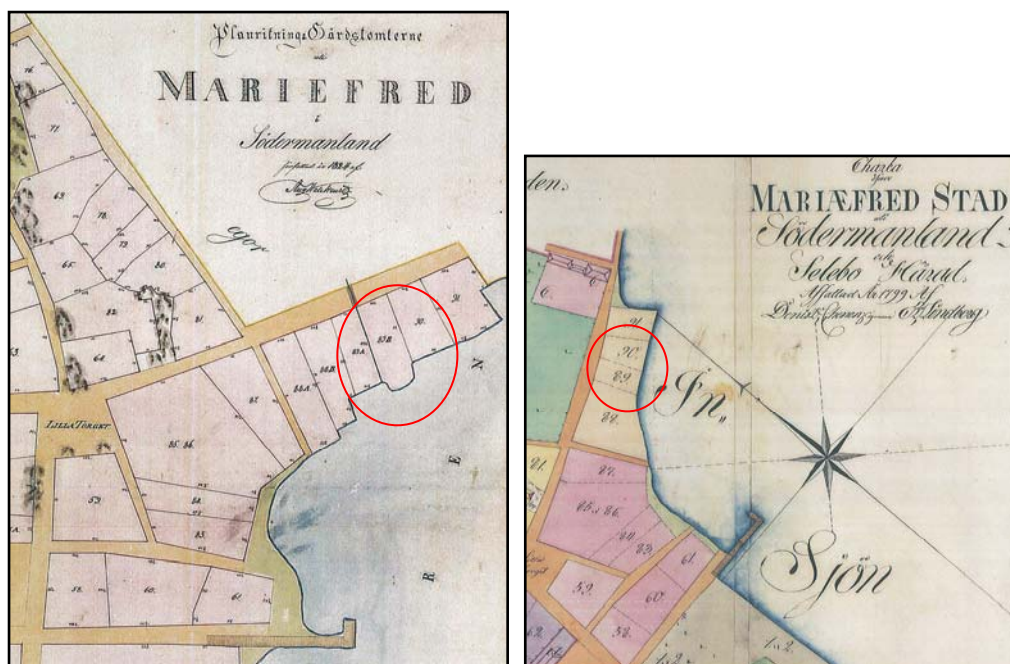
Två sedimentprover togs i Mälaren utanför Fabrikören 3 . De två proverna togs med en s.k. ryssborr dvs man trycker ner en jordsond, vrider ett halvt varv, och drar upp sonden med sedimentprovet. Proverna innehöll överst ett lager ävja som bryts ner under en tidsrum på 2–3 år. Därefter kom endast postglacial lera.

Sedimentproverna togs utifrån grundvattnets strömningsriktning ut i Mälaren dvs mot sydöst. (Strömningsriktningen finns markerat på ett fotodokument tillsammans med borrprovernas placering. Dokumentet fanns inte med i kravspecifikationen). Grundvattnet påverkade alltså avlagringarna på en större yta utanför Fabrikören 3 varför inga inmätningar gjordes ute i sjön.

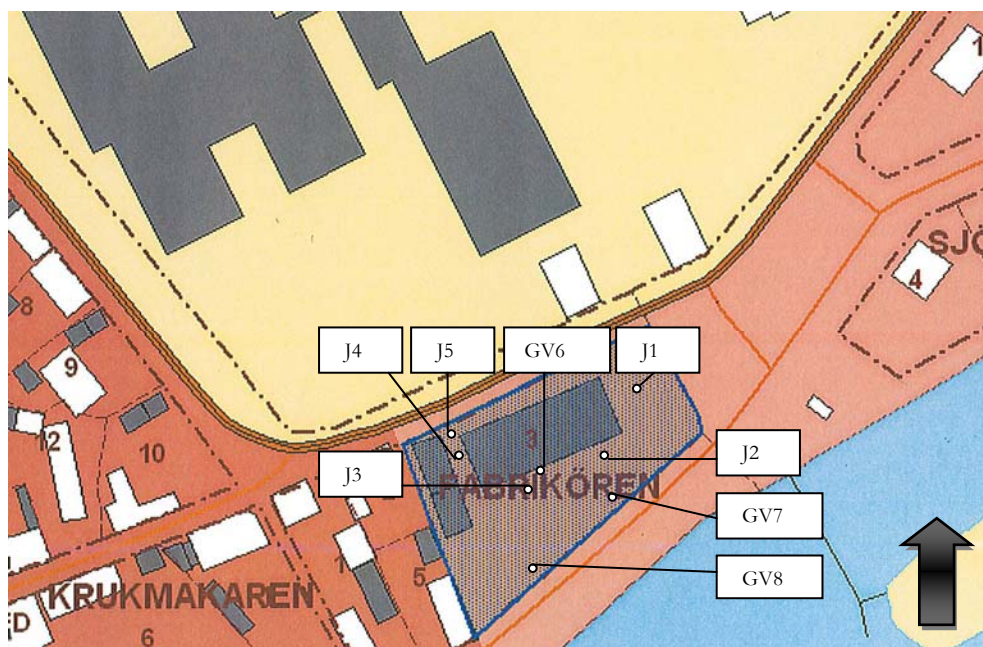
Figur 4. Borrning för prov GV8 i Fabrikören 3:s sydvästra hörn. Foto från öster.

Till stranden och hamnbassängens historia hör att området muddrades inför bygget av småbåtshamnen på 1950 talet. Innan muddringen var stranden enligt uppgifter sank (muntl. uppgift Geosigma).

Figur 5 och 6. Mariefred 1824 (till vänster) och Mariefred 1799. Den nuvarande Fabrikören 3 är markerad med cirkel

De båda kartorna ovan visar inte på att någon brygga eller kajfront skulle ha legat nedanför Fabrikören 3. Den markerade bryggan på kartorna ligger längre söderut från undersökningsområdet.

Figur 7. De 8 provborrsplatserna i Fabrikören 3 markerade med vita punkter. (Utdrag ur Fastighetskartan skala cirka 1:1500).

Referenser

Kart- och arkivmaterial

Digitala fastighetskartan. Skala 1:1500 (cirka).
Terrängkarta 10H SO Strängnäs 1:50 000.
Tomtkarta Mariefreds stad 1824
Tomtkarta Mariefreds stad 1799

Muntlig uppgift

Anette Bergelin Geosigma AB. Stockholm September 2010

Tekniska och administrativa uppgifter

KM dnr:	KM 10077
Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:	Dnr 431-1747-2010 2010-07-01
Undersökningsperiod:	2010.06-30
Arkeologtimmar:	10 timmar
Exploateringsyta:	8 borrhov a 0,15 m diameter
Personal:	Ulf Alström
Belägenhet:	Fabrikören 3, Mariefreds socken, Strängnäs kommun, Södermanlands län, Södermanland
Terrängkarta	10H SO Strängnäs 1:50 000
Koordinatsystem:	Rikets
Koordinater:	X 6671920 Y 1581070
Inmättningsmetod:	Manuell
Dokumentationshandlingar:	Förvaras på ATA
Fynd:	Inga fynd påträffades.

Kartfigur

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet Gävle. Ärende nr MS2006/01407.

Figur 8. Undersökningsplatsens läge markerat med en pil. Utdrag ur terrängkartan. Skala 1:50 000.

